

Nogle Tal til Belysning af den nuværende økonomiske Opgangsperiode.

Af

Adolph Jensen.

Udgiveren af den belgiske »Moniteur des intérêts matériels« foretager aarlig det enorme Arbejde, der er forbundet med at samle og opsummere Alverdens Emissioner af offentlige Papirer. Ifølge disse Opgørelser, der gaa tilbage til 1871, kan ikke noget tidligere Aar opvise et saa stort Totalbeløb som Aaret 1905, da Summen naaede over 19 Milliarder Francs. Af disse 19 Milliarder faldt godt 7 Milliarder paa nystiftede Stats- og Kommunelaan, næsten 2 Milliarder paa Banker og lignende Kreditinstituter, over 8 Milliarder paa Aktier og Obligationer i Jernbaner, industrielle og kommercielle Selskaber, medens 2 Milliarder skyldtes Konverteringer.

Lade vi her den første og den sidste Post ude af Betragtning og alene holde os til de to mellemste, som vi for større Kortheds Skyld betegne som »Bank-Emissioner« og »Industri-Emissioner«, finde vi for de ti Aar 1896—1905 følgende Række:

	Bank- Emissioner Millioner Frcs.	Industri- Emissioner Millioner Frcs.
1896	772	4593
1897	883	5864
1898	1406	5425
1899	1511	6664
1900	1410	5597
1901	700	4051
1902	791	3413
1903	1329	5298
1904	1342	5490
1905	1854	8365

Tallene illustrere Tiaarets Op- og Nedgangsperioder. Det vil ses, at efter Højkonjunktoren i 1899 begynder i 1900 et Tilbageslag, og 1901 og 1902 er en afgjort Depressionsperiode. Aarene 1903 og 1904 betegne atter stigende økonomisk Virksomhed; i 1905 naa Emissionerne saa højt som ingensinde før.

Hvad særlig de industrielle Emissioner angaar, udgjorde Beløbene i de sidste tre Aar 1903—05 i Tyskland henholdsvis 584, 670 og 1044 Mill. Frcs., i Frankrig 302, 353 og 563 Mill., i England (med dets Kolonier) 1028, 992 og 1388 Mill., i de Forenede Stater 2514, 2444 og 4061 Millioner. I alt udgjorde de industrielle Emissioner i de fire Hovedlande i 1905 over 7 Milliarder imod knap 4½ Milliard i de to foregaaende Aar.

For 1906 foreligger selvfølgelig endnu ingen samlet Opgørelse af Emissionsvirksomheden, men der synes ingen Tvivl om, at den opadgaaende Bevægelse har fortsat sig i hvert Fald i en Del af dette Aar. Blandt de mange spredte Data, der bekræfte denne Antagelse, skulle vi nævne, at medens Antallet af nydannede Aktieselskaber i Tyskland i Aaret 1905 udgjorde 191 med en Aktiekapital af 386 Mill. Mark, naaede Tallet

alene i første Halvaar af 1906 120 med en Aktiekapital af 229 Mill. (»Volkswirtschaftliche Chronik« i Conrads Jahrbüchers August-Hæfte).

I det følgende skal der meddeles nogle Tal, som vise, hvorledes de sidste Par Aars økonomiske Opsving og den stigende industrielle Virksomhed har givet sig Udslag dels i Priseniveauet dels paa Arbejdsmarkedet.

Priseniveauet har ikke i de sidste 23 Aar været saa højt som i Øjeblikket. Efter at Sauerbeck's maanedlige »Index Numbers« i Aaret 1900 havde naaet et Maksimum af 76.2 (Juli Maaned), begyndte der en tilbagegaaende Bevægelse, og Priserne faldt saa at sige Maaned for Maaned, indtil Index-Tallet i December 1901 viste 68.4.*) Fra Januar 1902 indtraadte en ringe Stigning i Priseniveauet, men Index-Tallet holdt sig dog i henved tre Aar omkring 69 og 70. Først fra Efteraaret 1904 begynder en virkelig Prisstigning af Betydning: medens Juli Kvartal 1904 viste et Gennemsnit af 70.3, naaede Oktober Kvartal 71.0, og i Aaret 1905 fortsætter Stigningen sig, idet Index-Tallene for Aarets 4 Kvartaler vare: 71.5 — 71.9 — 72.4 — 74.1. Aaret 1906 begynder med 75.2 for Januar Maaned, hvorefter Tallet stiger fra Maaned til Maaned, kun med et ringe Tilbageslag i Juni—August; siden April have de maanedlige Index-Tal været højere end det før nævnte Maksimum i Juli 1900; i September naaedes 77.5 og i Oktober 78.5, — det højeste Punkt siden 1883.

*) Sauerbeck's Index-Numbers angive Priseniveauet paa Grundlag af Gennemsnitspriserne for 45 Hovedartikler, idet Gennemsnittet for Perioden 1866—77 er sat lig 100.

Enkelthederne i de seneste fem Aars Prisbevægelse ville fremgaa af nedenstaaende Oversigt, der meddeles i Tilknytning til Tavlen Side 319 i nærværende Tidsskrifts Aargang 1902.

Sauerbeck's Index Numbers					
	Aar 1902	Aar 1903	Aar 1904	Aar 1905	Aar 1906
Januar	68.8	69.5	70.4	71.2	75.2
Februar	68.9	70.2	70.8	71.4	75.0
Marts	69.2	70.4	70.8	71.8	75.7
April	69.7	69.4	70.5	72.0	76.5
Maj	70.9	69.6	69.9	71.7	77.0
Juni	70.1	69.5	69.1	72.0	76.9
Juli	70.0	69.5	69.9	72.5	76.4
August	69.5	70.0	70.4	72.3	76.7
September	69.3	69.1	70.7	72.4	77.5
Oktober	68.8	69.0	71.0	73.2	78.5
November	68.8	69.0	71.2	74.2	—
December	69.1	70.0	70.9	74.9	—
1ste Kvartal	69.0	70.0	70.7	71.5	75.6
2det —	70.3	69.5	69.9	71.9	76.8
3die —	69.6	69.5	70.3	72.4	76.9
4de —	68.8	69.3	71.0	74.1	—

Hvad der gør den senere Tids Prisbevægelse særlig interessant er imidlertid, at Stigningen udelukkende falder paa Raastofferne. Sauerbeck deler sine 45 Varegrupper i to Hovedklasser, Næringsmidler og Raastoffer. Tager man som Udgangspunkt for en Sammenligning det Tidspunkt, da Prisstigningen begyndte at tage fart, nemlig tredje Kvartal af Aaret 1904, finder man, at Indextallene for de to Klasser af Varer paa dette Tidspunkt var omtrent ens, for Næringsmidler 68.9 og for Raastoffer 71.3, men medens Priserne for den førstnævnte Gruppe i de følgende to Aar saa at sige fra Maaned til Maaned have holdt sig paa samme Niveau,

have Raastofpriserne været i stadig og stærk Stigning, idet f. Eks. Indextallet i tredje Kvartal 1905 var 75.2, i tredje Kvartal 1906 83.0 og i Oktober Maaned i Aar endog 85.6. Forskellen mellem de to Grupper Prisbevægelse træder klart frem gennem nedenstaaende Tal, der angive, hvor mange Procent Index-Tallene for hver Gruppe var højere (eller lavere) end i tredje Kvartal 1904:

Prisstigning (+) eller Prisfald (-) i Forhold til Priserne i 3dje Kvartal 1904:

		Næringsmidler		Raastoffer	
1904.	4de Kvartal	+	0.3 pCt.	+	1.7 pCt.
1905.	1ste —	+	2.0 —	+	1.1 —
—	2det —	+	2.0 —	+	2.4 —
—	3dje —	÷	0.4 —	+	5.5 —
—	4de —	÷	1.2 —	+	10.1 —
1906.	1ste —	÷	0.3 —	+	12.4 —
—	2det —	+	0.4 —	+	15.7 —
—	3dje —	÷	0.6 —	+	16.4 —
—	Oktober Maaned .	0.0	—	+	20.1 —

Som Helhed er Priseniveauet fra Efteraaret 1904 indtil Oktober 1906 steget med omtrent en Ottendedel, men medens Næringsmidlernes Pris er uforandret, ere Raastofpriserne stegne med en Femtedel.

Raastoffernes Prisstigning staar i nær Sammenhæng med den stærkt forøgede industrielle Virksomhed, saaledes som denne ogsaa bl. a. giver sig til Kende i Forholdene paa Arbejdsmarkedet.

I det af det engelske Board of Trade udgivne Tidsskrift »The Labour Gazette« offentliggøres hver Maaned en Oversigt over Antallet af Arbejdsløse i omtrent 270 engelske Fagforeninger med ca. 600000 Medlemmer. Disse Oversigter vise som Regel en

nogenlunde jævn Aftagen af Arbejdsløsheden fra Begyndelsen af Aaret til Midsommer og derefter en lige saa jævn Stigning indtil Aarets Udgang. Hvis man derfor vil benytte Antallet af Arbejdsløse som Maalestok for Intensiteten i den industrielle Virksomhed, bør man sidestille Tallene Maaned for Maaned i to eller flere Aar, saaledes som det er gjort i nedenstaaende Tabel, hvis Tal angive de Arbejdsløse i Procent af samtlige Arbejdere i de paagældende Trade Unions:

Arbejdsløsheds-Procenten i engelske
Fagforeninger:

Ved Udgangen af Maanederne:	Aar 1904 pCt.	Aar 1905 pCt.	Aar 1906 pCt.
Januar	6.6	6.8	4.7
Februar	6.1	6.2	4.4
Marts	6.0	5.6	3.8
April	6.0	5.6	3.6
Maj	6.3	5.1	3.6
Juni	5.9	5.2	3.7
Juli	6.1	5.2	3.6
August	6.4	5.4	3.8
September	6.8	5.3	3.8
Oktober	6.8	5.0	—
November	7.0	4.7	—
December	7.6	4.9	—

Det vil ses, at Nedgangen i Arbejdsløsheden begynder omtrent paa samme Tid, som Raastoffernes Prisstigning tager Fart, d. v. s. lidt ind i Aaret 1905. Endnu i de to første Maaneder af 1905 var Arbejdsløsheden lige saa stor, ja endog lidt større end i de tilsvarende Maaneder Aaret forud; men i Marts begynder Bedringen, Arbejdsløsheden er da en Del mindre end i Marts 1904, og dette gunstige Forhold vedbliver i den følgende Tid, endog saaledes at den normale Stigning af Arbejdsløsheden i den sidste Del af Aaret

udebliver, og November og December staa som Aarets gunstigste Maaneder. I 1906 fortsættes den nedadgaaende Bevægelse, og Arbejdsløsheden er i September 1906 ikke meget mere end halvt saa stor som i den tilsvarende Maaned 1904.

Vender vi os derefter til Tyskland, finder vi en ganske tilsvarende Nedgang i Arbejdsløsheden. Kun synes det, som om de gode Konjunkturer her er indtraadt noget tidligere end i England. For Tysklands Vedkommende findes der til Bedømmelse af Arbejdsmarkedets Tilstand to brugelige Rækker af Oplysninger: dels Fagforeningernes Opgørelser over Antallet af Arbejdsløse ved Udgangen af hvert Kvartal (offentliggøres i det af det kejserlige statistiske Bureau udgivne Maanedsskrift »Reichs-Arbeitsblatt«), dels Maanedsbetingerne fra de offentlige Arbejdsanvisnings-Kontorer (Sammendrag findes i Tidsskriftet »Der Arbeitsmarkt«, som er Organ for »Verband Deutscher Arbeitsnachweise«).

De tyske Fagforeningers Statistik over Arbejdsløse omfatter 64 Fagforbund med omtrent $1\frac{1}{3}$ Million Medlemmer, for langt den overvejende Del faglærte Arbejdere. Denne Statistik begyndte med April Kvartal 1903. Hovedresultaterne findes i nedenstaaende Oversigt:

Arbejdsløsheds-Procenten i tyske Fagforeninger:				
	Aar 1903	Aar 1904	Aar 1905	Aar 1906
	pCt.	pCt.	pCt.	pCt.
31. Marts	—	2.0	1.6	1.1
30. Juni	3.2	2.1	1.5	1.2
30. September . . .	2.3	1.8	1.4	1.0
31. December . . .	2.0	2.4	1.8	—

Det vil ses, at Forholdene i hvert Kvartal er gunstigere end i det tilsvarende Kvartal Aaret forud. Saaledes var Antallet af ledige Arbejdere blandt 1000 Fagforeningsmedlemmer den 30. September 1903: 23, 1904: 18, 1905: 14 og 1906 kun 10. — De anførte Forholdstal referere sig til Tilstanden paa et bestemt Tidspunkt, den sidste Dag i Kvartalet. Der foretages imidlertid ogsaa Opgørelser over Antallet af Arbejdsløsheds-Tilfælde i Løbet af Kvartalet og over den gennemsnitlige Varighed af hver arbejdsledig Periode. Begge disse Opgørelser vise gunstige Resultater. Saaledes var f. Eks. Hyppigheden af Arbejdsledighed, beregnet i Forhold til 1000 Medlemmer i Juli Kvartal 1903: 82, 1904: 74, 1905: 72 og 1906: 54, og den gennemsnitlige Varighed af Arbejdsledigheden for hver Arbejdsløs i samme Kvartal 1903: 19.1 Dage, 1904: 16.6 Dage, 1905: 17.2 Dage, 1906: 15.1 Dage.

Det foran nævnte »Verband Deutscher Arbeitsnachweise« omfatter henimod halvandet Hundrede offentlige Arbejdsanvisningskontorer. De Arbejdere, der søge Beskæftigelse gennem disse Anstalter, høre for en væsentlig Del til den »industrielle Reservearmé«, og Beretningerne fra Anvisningskontorerne have derfor særlig Interesse, ved at de give et Billede af, i hvilket Omfang der er Brug for denne Reserve. I nedenstaaende Oversigt angives for hver Maaned Antallet af søgte Pladser for hver 100 ledige (tilbudte) Pladser. (Se omstaaende Tabel).

Arbejdskraften er i Forhold til de ledige Pladser rigeligst i Aarets første og sidste Maaneder, altsaa i Vintertiden. Bortset herfra vise Tallene en betydelig Nedgang i den ledige Arbejdskraft, især efter Februar

Antal søgte Pladser for hver 100 ledige Pladser
ved tyske Arbejdsanvisnings-Kontorer:

	Aar 1904	Aar 1905	Aar 1906
Januar	162	157	139
Februar	144	139	120
Marts	115	111	101
April	118	111	100
Maj	121	118	102
Juni	124	108	105
Juli	120	111	106
August	126	106	98
September	107	93	88
Oktober	131	120	108
November	158	133	—
December	167	135	—

1906, da Udbud og Efterspørgsel omtrent er i Ligevægt; ja i September var der endog afgjort Arbejdermangel (88 Arbejdere for hver 100 ledige Pladser).

I Danmark er der ved »de samvirkende Fagforbunds« Foranstaltning indsamlet Oplysninger om Antallet af Arbejdsløse (og Rejsende) i Fagorganisationerne den sidste Dag i hver Maaned siden Januar 1902 og desuden i November Maaned 1899—1901. Disse Oplysninger ere for Tiden indtil Udgangen af 1905 trykte i »Beretning til De samvirkende Fagforbunds Repræsentantskabsmøde den 11. April 1906«. Tallene vise, at Arbejdsløsheden var meget stor i 1902, varierende for de forskellige Maaneder fra ca. 22000 i Februar til ca. 12000 i September. I 1903 var Antallet af Arbejdsløse i alle Maaneder langt mindre end det foregaaende Aar; Maksimum faldt i Januar (ca. 17000), Minimum i Maj og Juni (ca. 5000). I 1904 var der imidlertid atter nogen Stigning i Arbejdsløsheds-Tallene undtagen i Aarets sidste 4 Maaneder, og ogsaa Tallene:

for 1905 vise gennemgaaende mindre gunstige Forhold end det foregaaende Aar, ihvorvel Forholdene vare langt bedre end i 1902. Den Opgang i Konjunkturerne, hvorom de foran anførte Data fra England og Tyskland bære Vidne, har altsaa ikke givet sig Udslag i Arbejdsløsheds-Tallene for Danmark før i indeværende Aar.

De samvirkende Fagforbunds Maanedsopgørelser for 1906 findes trykte i Fagforbundenes Medlemsblad »Arbejderen«, men desværre i højst mangelfuld Skikkelse, idet Beretningerne fra de forskellige Organisationer indgaa saa uregelmæssigt, at Maanedsopgørelserne ikke kunne blive fuldstændige. Ved Bestyrelsens Velvilje er der imidlertid givet mig Lejlighed til at benytte de utrykte, delvis korrigerede og supplerede Lister, der findes paa Fagforbundenes Hovedkontor, og disse Lister har jeg underkastet en Bearbejdelse, saaledes at det bliver muligt at danne sig et foreløbigt Skøn over Forholdet mellem Arbejdsløsheden i Danmark i Maanederne Januar—September 1906 og i de tilsvarende Maaneder det foregaaende Aar. Af Summatallene for 1905 er for hver Maaned udskudt de Fag, for hvilke der endnu ingen Oplysninger foreligger for de tilsvarende Maaneder 1906*). Resultatet af denne foreløbige Opgørelse meddeles i omstaaende Oversigt.

Forskellen mellem Tallene i de to Rækker er betydelig; man tager næppe meget fejl, hvis man slutter,

*) De væsentligste af de saaledes udskudte Fag ere: Arbejdsmændene og Tekstilarbejderne for samtlige Maaneder, Blikkenslagerne for Juni—September. Malerne for August samt Skibstømmerne og Bygningssnedkerne for September.

Antal Arbejdsløse den sidste Dag
i Maaneden

	Aar 1905	Aar 1906
Januar	12232	7192
Februar	9628	6171
Marts	6672	4957
April	4502	1946
Maj	3366	1146
Juni	3167	1258
Juli	2868	1616
August	2438	1312
September	2629	1455

at Arbejdsledigheden blandt faguddannede Industriarbejdere i Danmark i 1906 kun er halvt saa stor som i 1905, — et Resultat, der fuldt ud bekræftes ved en Beregning af Arbejdsløshedsprocenterne for de største Fag. Sammenregner man f. Eks. de Arbejdsløse i Januar og i Maj 1905 og 1906 i de Industri- og Bygningsfag, der tælle mindst 1000 organiserede Arbejdere (bortset fra Tekstil- og Tobaksarbejdernes Forbund, for hvilke Oplysningerne ikke ere brugelige), finder man følgende Antal Arbejdsløse for hver 100 Arbejdere. I Industrifagene Januar Maaned 1905: 13, 1906: 7, Maj Maaned 1905: 5, 1906: 2; i Bygningsfagene Januar Maaned 1905: 61, 1906: 34, Maj Maaned 1905: 14, 1906: 3.

Den stigende Efterspørgsel efter Arbejdskraft giver sig ogsaa Udtryk i Beretningerne fra Københavns kommunale Arbejdsanvisningskontor. I den mandlige Afdeling var her i Maanederne Januar—Oktober 1905 ca. 8700 ledige Pladser, men i de samme Maaneder 1906 var Tallet ca. 12400. Antallet af Arbejdssøgende var ganske vist ogsaa stigende, men ikke i samme

Forhold; medens der i de nævnte Maaneder 1905 var 221 Arbejdssøgende for hver 100 ledige Pladser, var Forholdstallet i 1906 kun 199, og dette gunstigere Forhold genfindes i hver enkelt af de hidtil forløbne 10 Maaneder af Aaret.

Novbr. 1906.